

Nr 5.

Ankom till Riksdagens kansli den 6 april 1911 kl. 4 e. m

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning af väckt motion om revision af de utaf öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk utfärdade normalbestämmelser för läroverksbyggnader.

Till utskottets behandling har blifvit öfverlämnad en af herr Lamm väckt motion, nr 31, däruti hemställes, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t vidtaga åtgärder för en revision af de utaf öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk den 14 september 1905 utfärdade normalbestämmelser för läroverksbyggnader. *Motionen.*

I motionen anføres följande:

»Enligt § 58 mom. 1 af Kungl. Maj:ts nådiga stadga för rikets allmänna läroverk den 18 februari 1905 skola för undervisningen i dessa läroverk afsedda lokaler tillika med trapphus och korridorer m. m. i fråga om antal, storlek och form, inredning, belysningsförhållanden, uppvärmning och luftväxling samt renhållning vara inrättade med noggrann hänsyn till deras särskilda ändamål och i öfverensstämmelse med de närmare föreskrifter, som i dessa afseenden af öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk kunna varda gifna. *Motiveringen.*

Enligt § 214 mom. 3 af samma nådiga stadga skall läroverkets rektor, om byggnads- eller reparationsföretag skall af vederbörande kommun bekostas, anmäla behofvet däraf hos kommunalstyrelsen, hvilken det åligger »att efter yttrande af kollegiet — — — låta — — — uppgöra ritning och kostnadsförslag samt det uppgjorda förslaget — — — öfverstyrelsens och öfverintendentsämbetets granskning underställa. Skulle i *Bihang till Riksd. prot. 1911. 9 Saml. 2 Afd. 1 Band. 2 Ser. 5 Häft. (Nr 5). 1*

ärendet tvist eller hinder uppstå, inberätte rektor sådant till öfverstyrelsen, som äger att genom vederbörande länsstyrelse söka rättelse».

Enligt slutligen § 216 mom. 1 af läroverksstadgan skall i hvarje kommun, där allmänt läroverk är eller framdeles varder inrättadt, såvida icke annorlunda i särskildt fall är föreskrifvet, på kommunens bekostnad, lämplig, till utrymmet tillräcklig samt helst utom läroverkshuset belägen bostad för rektor anskaffas och underhållas eller ock, där hinder möter för sådan anordning, af kommunens medel skäligen hyresersättning åt rektor utgå. Skulle i detta afseende tvist uppkomma, äger vederbörande länsstyrelse förordna, och må besvär öfver länsstyrelsens beslut i vanlig ordning kunna anföras.

Utom nu nämnda bestämmelser är jämväl i § 213 stadgadt, att kommun alltid är skyldig att för läroverkshus med därtill hörande byggnader kostnadsfritt upplåta byggnadsplats af den art, som i § 57 af läroverksstadgan angifves.

Genom cirkulär den 14 september 1905 har öfverstyrelsen, efter att med biträde af tillkallade sakkunnige och i samråd med öfverintendentsämbetet hafva utarbetat normalbestämmelser för läroverksbyggnader, under hänvisning till föreskrifterna i §§ 58 och 214 af läroverksstadgan, till rektorsämbetena öfverlämnat samma normalbestämmelser »att vid byggnadsföretag tjäna till ledning».

Såväl innehållet af dessa normalbestämmelser som det sätt, hvarpå dessa ej mindre i hufvudstaden än annorstädes tillämpats, synes mig påkalla en revision af desamma, på det att icke genom dessa bestämmelser en alltför stor tunga onödigtvis påläggas stadskommunerna. Särskildt synes mig nödvändigt, att den i § 216 mom. 1 vederbörande med gifna besvärsmätt jämväl i öfriga hithörande fall uttryckligen varder stadgad.

Såsom en illustration till innehållet i vissa punkter af förevarande »normalbestämmelser» torde det icke vara olämpligt att återgifva följande anvisningar angående rektorsbostaden:

»Förutom rymlig förstuga och tambur bör vid ett högre allmänt läroverk rektorsbostaden innehålla ett större rum af minst 35 kvadratmeter golftyta, ett sig därtill anslutande förmak, *en matsal ryrmmande omkring 40 bordsgäster*, ett arbetsrum för rektorn, rymliga säng- och barnkammare, badrum äfvensom jungfrukammare, kök, skafferi, nödigt källar- och vindsutrymme.

För rektorsbostad vid realskola erfordras i hufvudsak samma antal rum och öfriga lokaler som vid ett högre läroverk. Dock torde det större

rummet och matsalen kunna till utrymmet något inskränkas samt för-
maket uteslutas.»

På hvad sålunda anförts och hänsynen »jämväl till de öfverdrifna
anspråk, som i fråga om skolbyggnader af alla slag nuförtiden fram-
ställas» har motionären grundat sin hemställan.

*Utskottets
yttrande.*

De af motionären åsyftade, i detalj gående normalbestämmelserna för
läroverksbyggnader hafva tillkommit i anledning af föreskriften i § 58
mom. 1 af gällande läroverksstadga och äro, enligt hvad utskottet in-
hämtat, utarbetade af öfverintendentsämbetet och öfverstyrelsen i samråd
med hygieniskt och pedagogiskt sakkunniga. Innehållet i dessa bestäm-
melser, hvilka af öfverstyrelsen själf benämnas »utkast» och enligt cir-
kuläret af den 14 september 1905 äro afsedda att »vid byggnadsföretag
tjänä till ledning», rör sig om:

1) förberedande åtgärder för läroverksbyggnads uppförande, bestå-
ende i utarbetande af ett detaljeradt byggnadsprogram att underställas
öfverstyrelsens granskning och godkännande samt upprättande af skissrit-
ningar, sedan programmet godkänts;

2) byggnadsplatsen, dess läge, byggnadsgrundens beskaffenhet och
byggnadstomtens storlek;

3) läroverkshusets allmänna anordning och byggnadssätt till källare,
förstugor, trappor, korridorer, dörrar, fönster, bjälklag, golf, tak, väggar,
värme- och ventilationsanordningar samt vattenledning, hvarvid exempelvis
angående korridor angifves, att densamma skall äga en bredd af 3 till
4 meter, att den skall hafva tillräckligt antal fönster direkt utåt och icke bör
framdragas mellan två rader af rum på längre sträcka än som motsvarar
längden eller bredden af ett klassrum, samt att hvarje lärorum skall stå i
omedelbar förbindelse med korridoren;

4) rummens antal och storlek, hvarvid beträffande rumantalet före-
skrifves — förutom vissa rum för vissa slag af läroverk — att i hvarje
läroverkshus skall finnas en större högtidssal samt rum till förvaring af
bibliotek, kartor, instrument och annan undervisningsmateriél, hvilka till
antal och utrymme lämpas efter läroverkets art och storlek; enligt
föreskrifterna om rummens storlek bör i klassrummen på hvarje lär-
junge komma en luftvolym af 5 till 7 kbm, hvilket vid en höjd af
4 m. motsvarar en golfyta af 1,25—1,75 kvm. per lärjunge;

5) rummens inredning och möblering, särskildt beträffande klass-
rummen, rummen för undervisningen i de naturvetenskapliga ämnena,
rum för teckningsundervisningen, lokal för gymnastikundervisningen, rum

för musikundervisningen, rum för slöjdundervisningen, rektorsbostaden — med de föreskrifter, som motionen därutinnan angifvit — samt afträden.

Öfverstyrelsen lärer själf anse, att någon skyldighet för vederbörande att ställa sig samma normalbestämmelser till efterrättelse icke förefinnes, utan att desamma äro utgifna endast för att tjäna »till ledning».

Om så också varit afsedt, torde dock af de utaf öfverstyrelsen i cirkuläret vid normalbestämmelsernas utfärdande åberopade föreskrifterna i § 58 mom. 1 och § 214 mom. 3 af stadgan för rikets allmänna läroverk följa, att vid upprättandet af byggnadsprogram samt ritningar och kostnadsförslag till läroverkshus dessa normalbestämmelser komma att utöfva det allra största inflytande härutinnan.

För ett noggrant bedömande, i hvad mån »normalbestämmelserna» kräfva för mycket, torde fordras en grundlig och sakkunnig granskning af hvarje särskild punkt i desamma. Af lätt förklarliga skäl har utskottet icke kunnat ingå på en sådan granskning. Å ena sidan fordra de numera mycket vidgade studierna i naturvetenskapliga ämnen med tillhörande laborationer af lärjungarne samt lärjungarnes sysslande med skriföfningar inom läroverket rymliga och särskildt inredda lokaler, afsedda för dessa olika ändamål och på samma gång motsvarande hygienens fordringar. Å andra sidan bör man ju se till, att nödig sparsamhet iakttages och att icke några föreskrifter gifvas, som onödigtvis fördyra en läroverksbyggnad.

Ehuru, såsom nyss nämnts, utskottet icke kan inlåta sig på angifvande af hvarje anmärkningsvärd punkt i de ifrågavarande normalbestämmelserna, anser sig utskottet dock böra påpeka några.

Så t. ex. föreskrifves, beträffande undervisningen i de naturvetenskapliga ämnena, att vid fullständigt realläroverk måste finnas särskilda lärosalar för undervisningen i biologi, i fysik och i kemi, hvar och en med tillhörande rum för samlingar, och uttalas önskvärdheten af att ett särskildt laboratorium finnes för mellanklasserna och ett särskildt för de högsta klasserna, samt påpekas, hurusom det vore af stort gagn för undervisningen, om ett mindre rum bredvid lärosalen anordnades till förberedelserum för den lärare, som skall hålla lektionen, äfvensom om ett annat mindre rum inreddes till arbetsrum för lärarna och till bibliotek för den speciallitteratur, som tillhörde området för ifrågavarande undervisningsämne.

I fråga om teckningsundervisningen angifves, bland annat, att vid högre läroverk med större lärjungeantal erfordras två teckningssalar och ett särskildt skuggrum, därvid såsom lämpligt mått för ritsalen upptages längd 12 meter och bredd 7,5 meter samt påpekas, att fönstren på ena

långväggen helst böra vetta mot norr eller nordost, golfven täckas med linoleummatta och väggarna beklädas nedtill med en 2,2 meter hög träpanel, afslutad med en 20 cm. bred hylla, under hvilken insättas ramar med glas till utställning af mönstergilla ritningar från de olika stadierna, äfvensom af goda elevarbeten, hvilka senare, tid efter annan, böra ombytas.

För musikundervisningen fordras särskild musiksäl med 120 kvm. golfyta samt en höjd af 6 à 7 meter.

Hvad i normalbestämmelserna angifves angående korridorerna i läroverksbyggnaden bidrager gifvetvis i väsentlig mån till byggnadskostnadens ökande i högre grad än nödvändigt kunde vara. En mycket afsevärd del af byggnadskostnaden kommer säkerligen på högtidssalen, i synnerhet när den anordnas så vidlyftigt tilltagen och så utsmyckad, som nu ofta sker. I hvarje fall borde den kunna finna större användning än nu mången gång är förhållandet, såsom till musiksäl och skrifsäl. De dryga kostnader, som äro förenade med inredandet af laborationsrum och särskilda lärosalar för undervisning i biologi, i fysik och i kemi borde föranleda, att i hvarje fall finge tillses, huruvida icke större begränsning härutinuan kunde iakttagas, än normalbestämmelserna angifva. Äfven bestämmelserna för ritsalarna borde förenklas. Läger man till dessa omständigheter, som fördyra en läroverksbyggnad, den benägenhet, som i vårt land, särdeles i städerna, förefinnes att vid uppförande af offentliga byggnader, de må afse skolor eller annat, se icke så mycket till kostnaderna, utan fastmer till att byggnaden blifver en prydnad för platsen, samt de anspråk lärare, byggnadskommitterade och ej minst vederbörande arkitekter vid skolhusbyggnaders uppförande ställa på en kommun, är det sannerligen ej underligt, att byggnadskostnaderna för läroverksbyggnader i många fall blifva onödigt dyra.*)

Men härmed är också erkänt, att orsaken till de dryga kostnaderna för läroverksbyggnader under senare år icke är att söka ensamt i de normalbestämmelser, som motionären önskar måtte förenklas, och hvad särskildt Stockholm angår, lärare, enligt hvad för utskottet uppgifvits, ännu

*) *Ann.* I inbjudning till den högtidlighet, med hvilken Kungsholmens Realskolas nya byggnad i Stockholm den 1 februari 1908 invigdes, yttrar rektorn, att Stockholms stadsfullmäktige genom denna byggnad afgifvit ett nytt vittnesbörd om den, man skulle kunna säga, obegränsade offervillighet, som besjalar kommunalstyrelsen, då det gäller undervisningen och dess kraf, samt att byggnadskommitténs arbete »städse präglats af den grundsatsen, att för en skola endast det bästa är godt nog».

I redogörelsen för högre realläroverkets å Östermalm i Stockholm nya byggnad, tryckt år 1910, yttrar rektorn, att herrar stadsfullmäktige här å nyo visat, »att denna upplysta korporation är beredd till högst afsevärda offer, då det gäller tillgodose de kulturella intressenas kraf.»

intet byggnadsprogram för elementarläroverkshus vara uppgjort och tillämpadt med ledning af dessa normalbestämmelser. Samma förhållande, eller att bestämmelserna ännu aldrig hunnit tillämpas, gäller ock, enligt uppgift, beträffande de af motionären ordagrant återgifna föreskrifterna angående rektorsbostaden.

Ytterligare må medgifvas, att kungörelsen af den 2 mars 1906 angående undervisningsplan för realskolan ger genom den kursplan och de »metodiska anvisningar» den innehåller, särskildt i fråga om undervisningen i naturlära, stöd åt öfverstyrelsens kraf på vissa af de här ofvan omförmälda speciella anordningarna.

Ehuru sålunda åtskilliga omständigheter kunna med rätta införas, som göra det antagligt, att, äfven om dessa normalbestämmelser icke funnits, elementarskolebyggnaderna åtminstone på större orter ändock påkostats och komma att påkostas mera än nödigt, synes det likväl utskottet vara att förorda en åtgärd, hvarigenom för framtiden anvisning till uppgörande af enklare byggnadsprogram, byggnadsritningar och inredningar till läroverkshus än de under senare tider uppgjorda och använda kunde erhållas. Det kunde i sådant afseende ifrågakställas, huruvida icke de närmare föreskrifter, som öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk har, enligt 58 § af gällande läroverksstadga, att meddela, borde inskränkas till att innefatta allenast sådana föreskrifter, som *nödvändigt* måste uppfyllas. Men då åsikterna härutinnan kunna växla och då vikten ligger uppå, att afsevärda besparingar i kostnaden göras, när så ske kan, under det att åter stundom vissa, om också icke alldeles nödvändiga, dock önskvärda detaljer kunna stå att vinna utan afsevärdt ökad kostnad, har utskottet trott lämpligast vara, att revisionen af normalbestämmelserna finge till syftemål *afsevärda* besparingar i totalkostnaderna.

Motionären har tillika i sin motion, utan att dock härutinnan göra något yrkande, framhållit nödvändigheten däraf, att den i § 216 mom. 1 af gällande läroverksstadga vederbörande medgifna besvärsrätt i tvist om rektorsbostads anskaffning »jämväl i öfriga hithörande fall uttryckligen varder stadgad». Men då den för öfverstyrelsen gällande instruktion innehåller bestämmelser, huru ändring i öfverstyrelsens beslut må sökas, och, såvidt utskottet kunnat finna, ärenden af nu ifrågavarande slag icke äro från fullföljd undantagna, torde några ytterligare föreskrifter om besvärsrätt i de öfriga fall, som motionären åsyftat, icke erfordras.

På grund af hvad nu anförts får utskottet, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med motionärens förslag, hemställa,

att Första kammaren behagade för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhåller, det täcktes Kungl. Maj:t föranstalta om erforderliga åtgärder för en revision af de utaf öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk den 14 september 1905 utfärdade normalbestämmelser angående läroverksbyggnader, i syfte att, i den mån lämpligen kan ske, nedbringa kostnaderna för dessa byggnader.

Stockholm den 6 april 1911.

På utskottets vägnar:

H. BIÖRKLUND.

Reservation:

af herr *Karlsson*, hvilken ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hafva följande lydelse:

På hvad sålunda anförts — — — — onödigtvis fördyra en läroverksbyggnad.

Hvad i normalbestämmelserna angifves, angående korridors läge i byggnaden, bidrager gifvetvis i väsentlig grad till byggnadskostnadens ökande. Likaså kommer säkerligen en afsevärd del af byggnadskostnaden på högtidssalen. I en del städer, där läroverket är beläget nära intill annan tillräckligt rymlig och lätt tillgänglig offentlig samlingsal eller stadens kyrka, torde högtidssalen kunna undvaras. Läger man till dessa omständigheter — — — — — angående rektorsbostaden.

Hvad beträffar anvisningarna angående denna bostad, som icke står i sammanhang med undervisningslokalerna och läroverksbyggnaden i öfrigt, så, utom att dessa anvisningar synas utskottet väl pretentiösa, har det, äfven i det fall att rektorsbostaden är afsedd att inrymmas inom läroverkshuset, hvilken den enligt § 216 mom. 1 af läroverksstadgan helst icke bör vara, icke kunnat undgå utskottet att finna det märkligt, att

öfverstyrelsen ansett sig böra, ens »till vägledning» för vederbörande byggnadsskyldiga, utfärda några som helst föreskrifter härom, då ju läroverksstadgan icke ger öfverstyrelsen något uppdrag härtill, utan öfverlämnar åt vederbörande länsstyrelser att, i händelse af tvist, därom förordna.

Utskottet erkänner visserligen det berättigade uti såväl motionens syfte, att icke en alltför stor tunga för läroverksbyggnader onödigtvis bör påläggas stadskommunerna, som ock den i motionen uttalade varning mot de öfverdrifna anspråk, som i fråga om skolbyggnader af alla slag nuförtiden framställas, men enär, såsom utskottet framhållit, de så kallade normalbestämmelserna icke afse att förplikta vederbörande kommuner, utan att tjäna till ledning vid uppgörande af förslag till läroverksbyggnader, samt då icke kunnat påvisas, att på dessa normalbestämmelser beror, att anspråken å läroverksbyggnaderna år ifrån år ökats, hemställer utskottet,

att motionen icke måtte till någon Första kam-
marens åtgärd föranleda.